

Helsinki *bilten*

**HELSINŠKI ODBOR
ZA LJUDSKA PRAVA U SRBIJI**
Kneza Miloša 4, Beograd;
tel/fax. 011/3349-170; 3349-167;
e-mail: office@helsinki.org.rs
<http://www.helsinki.org.rs>

BR.137 // NOVEMBAR 2017.

WIKIPEDIA.ORG / MIHAIL EUSTAFIEV

I NAKON PRESUDE RATKO MLADIĆ – HEROJ

Dugo očekivana presuda ratnom komandantu Vojske Republike Srpske (RS) Ratku Mladiću - osuđenog pred Haškim tribunalom na kaznu doživotnog zatvora – dočekana je sa olakšanjem, jer izuzima Srbiju iz udruženog zločinačkog poduhvata. Medijski komentari su se uglavnom fokusirali na tu činjenicu, pa tako Kurir izveštava da je „Licemerje Haškog tribunala raskrinkano na samom kraju njegovog rada. Naime, posle 24 godine ucenjivanja i optuživanja da je Srbija najveći krivac u ratu na prostoru bivše Jugoslavije, Tribunal je priznao da srpske vlasti nisu činile ‘udruženi zločinački poduhvat’, što znači da bivši predsednik SRJ Slobodan Milošević, a samim

tim i Srbija, nisu odgovorni za rat u BiH. Time je srpski narod amnestiran nakon četvrt veka žestokog satanizovanja“.¹

Presuda nije promenila stav prema Ratku Mladiću kao „srpskom heroju“, niti je u suštini uticala na narativ kada je reč o ratu u BiH. Naime, zvaničan, široko prihvaćen stav je, da Srbija nije

¹ <http://www.kurir.rs/vesti/politika/2947965/hasko-licemerje-raskrinkano-na-samom-kraju-rada-kaznili-Reakcija-predsednika-Srbijesrbe-sa-1200-godina-a-trubinal-konacno-priznao-da-srbija-i-milosevic-nisu-krivi>.

bila u ratu, da su Srbi u BiH vodili oslobodilački rat i da su rat počeli Bošnjaci napadom na JNA.

Presuda ni na koji način nije promenila društvenu atmosferu poricanja u Srbiji. Srbija se nije distancirala od Miloševićeve ratne politike, kao ni od ratnih ciljeva koji su još uvek aktuelni, pre svega ujedinjenje sa Republikom Srpskom. Na delu je revizija istorije i rehabilitacija, ne samo Miloševića, već celokupnog ratnog rukovodstva. Kako se čini, ohrabren tim reverzibilnim trendom, predsednik Republike Srpske Milorad Dodik je, uoči izricanja presude Ratku Mladiću, novinarima Dojče velea nacrtao mapu Srbije u budućnosti, u čijim su granicama Republika Srpska i severni deo Kosova.²

Uprkos činjenicama o počinjenim zločinima koji su kulminirali zločinom genocida, prezentiranih i potvrđenih i tokom petogodišnjeg procesa Ratku Mladiću (kao i tokom niza drugih suđenja) srpske elite nastavljaju s relativizacijom i negacijom. Nedavna prošlost, ratovi i zločini (re)interpretiraju se s pozicije žrtve i navodne nepravde, u okviru narativa da su za raspad zemlje i način na koji se odigao odgovorni drugi narodi i njihove političke i intelektualne elite, kao i međunarodna zajednica.

Aktuelna, populistička vlast bila je oslobođena „tereta“ isporučivanja optuženih za ratne zločine, jer je i poslednji među njima – Ratko Mladić – nakon 11 godina skrivanja u Srbiji, predat Hagu 2011. godine (tokom predsedničkog mandata Borisa Tadića). Predstavljajući sebe kao neupitnog pristalicu evropskog puta Srbije, predsednik, Aleksandar Vučić, kako primećuju neki analitičari, unikatni je model političara – evrofanatičnog populiste čija tehnologija vlasti, „apsurdno, svoje približavanje EU može sprovesti paralelno sa tolerisanjem revizionističkog

2 <http://ba.n1info.com/a228032/Vijesti/Vijesti/Dodikova-mapa-Balkana.html>.

odnosa prema politici devedesetih... koja je bila eurofobična“.³

Reakciju državnog vrha formulisao je predsednik Aleksandar Vučić ocenom da zemlja ne treba da se „guši u suzama prošlosti, već od radničkog znoja“ da to „nije dan ni za radost ni za tugu“⁴ i da „treba gledati u budućnost, a ne u prošlost“⁵. Međutim, njemu bliski i kontrolisani mediji uzvratili su naslovima s dijametralno suprotnim porukama. One su se uglavnom svodile na Mladićeve izjave tokom suđenja i neposredno nakon: „Lažete, mamicu vam j...!“⁶ „Mene je osudio NATO“,⁷ „Sud mog naroda važniji je od Haga“⁸, „Boriću se dok sam živ da ukinem laž o ratu Srba“⁹... Jedini medij koji je u naslovu istakao suštinu presude, „Doživotni zatvor Mladiću za genocid u Srebrenici“ bio je *Blic*.

Kao otvoreni podržavalac ratne politike tokom devedesetih godina, Srpska pravoslavna crkva (SPC) i dalje je na nepromenjenoj poziciji. To se pokazalo i ovom prilikom u komentaru njenog prvog velikodostojnika, patrijarha Irineja. Kako je, između ostalog rekao, presuda Ratku Mladiću pokazuje da se to dešava „jer silni svetski moćnici rade đavolska dela, a mi trpimo posledice“.¹⁰

Medijske i političke ocene koalicionih partnera u aktuelnoj vlasti (Aleksandar Vulin, Marjan Ristićević) i desnog političkog spektra (Srpska radikalna stranka, Dveri, Demokratska stranka Srbije) svele su se na to da je reč o još jednoj „nepravdi svetskih moćnika prema Srbima“. Tu ocenu je podržala i zvanična Rusija. Portparolka Ministarstva spoljnih poslova Rusije Marija Zaharova izjavila je da presuda Ratku Mladiću

3 Nedeljnik, 16. mpvembar 2016.

4 Prema, Politika 23. novembar 2016.

5 Isto.

6 Alo, 23. novembar, 2017.

7 Informer, 23. novembar 2017.

8 Srpski telegraf, 23. novembar 2017.

9 Večernje novosti, 23. novembar 2013.

10 Alo, 24. novembar 2017

predstavlja nastavak „politizovane i pristrasne linije koja je od početka postojala u radu Haškog tribunala.¹¹ Po njenim rečima, Haški tribunal se u radu rukovodio „jednostranim, antisrpskim tumačenjem tragičnih događaja“, a to, kako je rekla, „podriva obnavljanje uzajamnog poverenja na Balkanu.¹² Predsednik Dume Vječeslav Volodin naložio je Komitetu za međunarodne poslove da razmotri aspekte „skandalozne haške presude“ i predloži konkretna rešenja kako na nju reagovati. Zvanično će Moskva, kako javljaju ruski mediji, „pitanje Mladića“ pokrenuti i u Savetu bezbednosti UN, koji je osnivač Haškog tribunala.¹³

REAKCIJE NA PRESUDU

Gotovo unisoni komentar na izrečenu presudu (uz izuzetak nekoliko nevladinih organizacija i malobrojnih nezavisnih medija) glasilo je da je ona „bila očekivana“. To „očekivana“ nije se, međutim, odnosila na težinu dela za koje je Mladić bio optužen, već zbog navodne pristrasnosti Haškog tribunala kad je reč o optuženima srpske nacionalnosti.¹⁴ Dokaz za kojim su bezmalo bez izuzetka posezali mediji bila je statistička računica, po kojoj su Srbi procesuirani pred Tribunalom osuđeni na blizu 1000 godina zatvora, dok su osuđeni Hrvati (desetorica), Muslimani (šestoro) i Albanci (jedan) zajedno jedva „sabrali“ 166 godina.

Advokat Borivoje Borović je uveren da je Hag dodatno samo zavadio srpski, muslimanski i hrvatski narod i da, nakon svih ovih presuda, niko više neće moći otvoreno da razgovara o prošlosti. On ističe da „nikada nije ni stavljena

kolektivna odgovornost srpskom narodu, ali je veliki broj političke, policijske i vojne vlasti bio optužen u Hagu. Ta fusnota u presudi Mladiću ne znači da je presudom oslobođen Milošević, ali znači da je pogrešna bila teza o zajedničkom zločinačkom poduhvatu koja se provlačila kroz sve optužnice u Hagu. Srbija ne može da doživi nikakvu satisfakciju zato što je praktično ceo vojni i policijski vrh osuđen“.¹⁵

Premijerka Srbija Ana Brnabić je pratila predsednika Vučića, insistirajući na potrebi ostavljanja prošlosti iza nas, „kako bismo konačno imali stabilnu državu“.¹⁶ Za neke druge ministre u Vladi Srbije, poput ministra odbrane Aleksandra Vulina i Nenada Popovića, međutim, „očekivana“ presuda Ratku Mladiću pokazuje da je Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju „prečesto sudio po političkoj sili“, odnosno da je reč o „običnom političkom instrumentu formiranom sa ciljem da čitavu srpsku naciju predstavi kao genocidnu“.¹⁷

Lider Srpske radikalne stranke Vojislav Šešelj ocenio je da je presuda Ratku Mladiću „politička i uprena protiv srpskog naroda koji je učestvovao u ratu, pomalo i protiv Srbije, a najviše protiv Republike Srpske“.¹⁸ Novi predsednik Demokratske stranke Srbije (DSS) Miloš Jovanović izjavio je da je (presuda) formalnopravno, jednoj osobi, ali „politički gledano to je presuda srpskom narodu i Republici Srpskoj“.¹⁹

Sa sličnim formulacijama oglasio se desničarski pokret Dveri, koji je pokušao da 22. novembra (na dan izricanja presude) organizuje protest na beogradskom Trgu Republike. Pokazalo se,

11 Prema, Televizija N1, 23. novembar 2017; kako piše Informer (24. novembar 2017)

12 Isto.

13 Pečat, „I za hašku farsu ima leka“, 1. decembar 2017.

14 Kakos je rekao poslanik vladajuće koalicije Marjan Ristićević „ili si Srbin, ili si nevin“, Dnevnik TVN1, 22. novembar 2017.

15 <http://www.kurir.rs/vesti/politika/2947965/hasko-lice-merje-raskrinkano-na-samom-kraju-rada-kaznili-srbesa-1200-godina-a-trubinal-konacno-priznao-da-srbija-i-milosevic-nisu-krivi>.

16 Politika, 23. novembar 2017.

17 Isto.

18 Isto.

19 Isto.

međutim, da Dveri nemaju potencijal za masovna okupljanja, jer se među demonstrantima našlo tek njih nekoliko desetina.

Na političkoj sceni drugačiji odnos imala je Liberalnodemokratska partija (LDP), čiji je predsjednik Čedomir Jovanović istakao da presuda Mladiću stavlja zadatak pred lidere i Srbije i Republike Srpske da „svoja društva upoznaju sa zločinima koji su počinjeni i otvoreno progovore o užasnim stradanjima Bošnjaka tokom rata u BiH“.²⁰

Iskorak je napravila i Demokratska stranka (DS), čija je poslanica u Skupštini Srbije Aleksandra Jerkov poručila poslanicima vladajuće Srpske napredne stranke da se u budućnost ne može gledati, ako se dobro „ne sagleda i prošlost“.²¹ DS je takođe, saopštila da je presuda Mladiću „dugoočekivano zadovoljenje pravde i preduslov pomirenja“, uz dodatak, „da ona skida ljagu sa Srbije“.²²

REAKCIJE U REGIONU I SVETU

Hrvatska vlada i zvaničnici ocenili su da je presuda Ratku Mladiću očekivana i primerena, i izrazili nadu da će biti barem delimično satisfakcija porodicama žrtava. Vlada Hrvatske je međutim izrazila nezadovoljstvo što tom presudom nije utvrđeno učešće i najviših funkcionera Srbije u „sveobuhvatnom udruženom zločinačkom poduhvatu“.²³ Predsednica Kolinda Grabar Kitarović rekla je da se nada da će presuda Mladiću biti barem delimična satisfakcija porodicama svih koji su poginuli, ubijeni, mučeni i nestali“ u vreme kad je Mladić bio jedan od simbola rata,

20 Danas, 23. novembar 2017.

21 Dnevnik TVN1, 22. novembar 2017.

22 Politika, 23. novembar 2017.

23 <http://rs.n1info.com/a343930/Svet/Region/Reakcije-na-presudu-Mladicu-u-Hrvatskoj.html>.

brutalnosti i genocidnosti“. Izrazila je žaljenje što Mladić nije odgovarao za zločine počinjene u Hrvatskoj, posebno Škabrnji.²⁴

Denis Zvizdić, predsedavajući Veća ministara BiH je rekao je da je presuda Mladiću još jedna potvrda da se ratni zločin nikada i nikome ne može isplatiti, ma koliko se zločinci skrivali i bežali od svoje odgovornosti.²⁵ Munira Subašić, predsednica udruženja „Majke Srebrenice“ izjavila je da je „presuda (je) gotovo identična kao Karadžiću, osim što je Mladić dobio doživotni zatvor. I Mladić je osuđen za sve tačke osim prve, odnosno da genocid nije počinjen u šest opština BiH. Mi definitivno imamo pravo da tužimo Srbiju i RS za sve ono u čemu su učestvovali“. Poručila je da će se u ime žrtava i dalje boriti za istinu i pravdu.²⁶

Član Predsedništva BiH Bakir Izetbegović je povodom presude izrazio nadu da će ona doneti otrežnjenje i dodao da je uveren da se, kako je rekao, tiha većina bosanskih Srba ne poistovećuje s Ratkom Mladićem i da ne opravdava njegova dela. Istakao je da „Prošlost je iza nas i na nju se treba pozivati samo ako će uticati na bolju budućnost. Mladić je zločinac i kukavica, jer samo kukavice ubijaju i napadaju zatočene žene, decu i civile“.²⁷

Predsednik Republike Srpske Milorad Dodik izjavio je da „presuda nije nikakvo iznenađenje, ali će osnažiti stav srpskog naroda da je general Mladić heroj i patriota. U nemogućim uslovima je organizovao Vojsku Republike Srpske (VRS) kako bi spasio srpski narod od genocida. Ovo je

24 <http://rs.n1info.com/a343930/Svet/Region/Reakcije-na-presudu-Mladicu-u-Hrvatskoj.html>.

25 <http://www.021.rs/story/Info/Region-i-svet/176353/Reakcije-u-regionu-na-presudu-Mladicu.html>.

26 <http://mondo.rs/a1058976/Info/Ex-Yu/Presuda-Ratku-Mladicu-reakcije-u-Srebrenici.html>.

27 <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/dosije/aktuelno.292.html:697221-lzetbegovic-Mladić-je-zločinac-i-kukavica-Hrvatska-nezadovoljna-jer-nije-utvrđeno-ucesece-Srbije>.

sramni šamar srpskim žrtvama. Mladić je zahtevao da se utvrdi samo istina. Njemu ne može suditi sud, samo istorija koja će dati konačni odgovor o tome ko je general Mladić. Ne znam da li ijedno srpsko domaćinstvo veruje da je general kriv”.²⁸ Po rečima predsednika Akademije nauka i umjetnosti Republike Srpske Rajka Kuzmanovića rekao je da je kazna doživotnog zatvora Ratku Mladiću nepravedna, i da bi u žalbenom postupku trebalo doći do njene revizije.²⁹

Nemačka vlada je pozdravila presudu Ratku Mladiću kojom je osuđen na doživotnu kaznu zatvora za genocid i zločine protiv čovečnosti, podvlačeći da je ona važan doprinos procesuiranju strašnih zločina počinjenih na tlu bivše Jugoslavije devedestih godina.³⁰ Generalni sekretar NATO Jens Stoltenberg pozdravio je presudu Ratku Mladiću, kao dokaz da vladavina prava funkcioniše i da počinioci ratnih zločina odgovaraju za svoja dela.³¹ Direktor Amnesty International smatra da presuda predstavlja značajan trenutak za međunarodnu pravdu i šalje moćnu poruku širom sveta da nekažnjavanje ne može i neće biti tolerisano.³²

Zvaničnik Stejt dipartmenta rekao je da SAD podržavaju rad i presude Haškog tribunala, da nastavljaju da se sećaju žrtava u ratu u bivšoj Jugoslaviji, ali i “da pozivaju zemlje i narode u regionu da se uzdrže od zapaljive retorike i da rade zajedno da izgrade bolju budućnost za čitav region”.³³ I predstavnici SAD u Srbiji reagovali su na presudu Mladiću - ambasador Kajl Skot

28 <http://rs.n1info.com/a343934/Svet/Region/Dodik-o-presudji-Ratku-Mladicu.html>.

29 <http://www.6yka.com/novost/132043/reakcije-evo-sta-surekli-u-republici-srpskoj-na-presudu-ratku-mladicu>.

30 <http://www.blic.rs/vesti/politika/reakcije-iz-sveta-nemacka-i-nato-pozdravili-presudu-mladicu-plenkovicu-zao-sto-mu-se/0zy6z0s>.

31 Isto.

32 Isto.

33 <http://mondo.rs/a1059100/Info/Ex-Yu/Ratko-Mladic-presuda-SAD.html>.

izjavio je da je pravda zadovoljena i da je vreme da se sve strane okrenu budućnosti.³⁴

KRAJ MANDATA HAŠKOG SUDA

Presudom Ratku Mladiću Haški tribunal praktično okončava gotovo trodecenijski rad, koji je imao uspone i padove, ali u celini ostavlja nasleđe koje ne dozvoljava manipulaciju i izvrtanje istine. Kao što je izjavio stručnjak za međunarodno pravo, Ivan Jovanović, “...sigurno je bilo ljudi koji su zaslužili da budu kažnjeni, a oslobođeni su, ali su svi osuđeni zaslužili da budu osuđeni”.³⁵

Mada presude Radovanu Karadžiću i Ratku Mladiću sa ostalim presudama daju zaokruženu sliku o ratu u BiH – stoji činjenica da su sudske odgovornosti oslobođeni politički i vojni zvaničnici Srbije, bez kojih rat u BiH nije bio moguć. Za šefa diplomatije Ivicu Dačića to je dokaz da je „Srbija nepravedno optuživana svih ovih godina“, što je, po njemu, „moralna i pravna satisfakcija za našu zemlju”.³⁶ Kako u tekstu pod naslovom “Niko zadovoljan, živela Srpska”, piše Ekspres, “presuda general Mladiću nikog nije ostavila ravnodušnim, ali je veoma važno da je Srbija oslobođena bilo kakve sumnje za stradanja u BiH, kao i da je definitivno potvrđeno da Republika Srpska nije genocidna tvorevina”.³⁷

Većinska percepcija Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (Haški tribunal) u Srbiji je, da je reč o političkoj tvorevini, što podrazumeva političku prevagu nad pravom i pravdom. Osim toga, tvrdi se da je (politički) cilj njegovog delovanja bio da „Srbe u građanskom ratu, za početom na kraju drugog milenijuma označi jednim krivcima za sva zla počinjena u ratu”.³⁸

34 Isto.

35 Danas, 27. novembar 2017.

36 Prema Kurir, 27. novembar 2017.

37 Ekspres, 24. novembar 2017.

38 Pečat. 24. novembar 2017.

„Antisrpski“ aspekt rada Tribunala ne „meri se“ samo godinama koje su dobili osuđeni, već i nastojanjem da se dokaže kako su presude političkim i vojnim rukovodiocima uperene protiv srpskog naroda,³⁹ odnosno protiv Republike Srbije.⁴⁰ Među onima čiji su stavovi bliski ovakvom tumačenju našao se šef ruske diplomatije Sergej Lavrov, koji tvrdi da je Haški sud dokazao svoju pristrasnost brojem presuda izrečenih Srbima.⁴¹

Profesor Pravnog fakulteta u Beogradu, Milan Škulić zamera Haškom tribunalu što se nije bavio ratom, jer, kako kaže, „nijedan ratni zločin ne bi bio izvršen u nekadašnjoj SFRJ da nije bilo rata“.⁴² A, u pripremi „pozornice za građanski rat“, do koga je došlo, prema profesoru Škuliću, nisu učestvovali ni Srbija ni Srbi preko Drine.⁴³

Među takođe, veoma čestim ocenama, je da Tribunal nije ispunio osnovnu svrhu, jer nije

doprineo pomirenju u regionu. To znači, kako se ističe, da je reč, u najmanju ruku, o „kontroverznom sudu“.⁴⁴ Insinuiraju se zaključak da je „velikim igračima sa Zapada koji povlače konce na Balkanu u interesu da se održava zapaljiva situacija u Bosni i šire, da krvavom kolu još nije kraj, a presuda generalu treba da bude dodatna varnica u krvavom piru“.⁴⁵

Naglašeno drugačiji stav u odnosu na „mejnstrim“ zastupao je, međutim, ekspert za međunarodno krivično pravo Ivan Jovanović, koji je rekao da je Haški tribunal kao međunarodna institucija prevazišao sva očekivanja. Prema njegovim rečima zadatak Suda bio je da utvrdi krivičnu odgovornost konkretnih ljudi, dok je pomirenja posao političkih elita i kod nas i u regionu.⁴⁶

39 „...Krajnji cilj je da se ljaga baci na ceo srpski narod“ prenosi Informer izjavu šefa advokatskog tima Ratka Mladića; Informer, 21. novembar 2017.

40 „Preko Mladića sude celoj Srpskoj“, naslov je obimnog teksta u Večernjim novostima“, objavljenog uoči izricanja presude Ratku Mladiću.

41 Informer, 17. oktobar 2017.

42 Politika, 28. novembar 2017.

43 Isto.

44 Blic, 25. novembar 2017.

45 Pečat, „I za hašku farsu ima leka“, 1. decembar 2017.

46 Intervju FoNetu, prema Danas 27. novembar 2017.

ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Srbija ima negativan stav prema Haškom tribunalalu od njegovog osnivanja. Državna strategija od početka bila je usmerena na opstrukciju i njegovu diskreditaciju. Naučna pravna elita je sve vreme dokazivala da je delatnost svih sudovi stvorenih od različitih međunarodnih organizacija u praksi izlazila izvan okvira zbog kojih su osnovani.

Do promene stava prema Tribunalu nije došlo ni nakon svrgavanja režima Slobodana Miloševića i formiranja tzv. demokratskih vlada, mada su isporučeni svi optuženi za ratne zločine. U javnom diskursu Srbije to nije otvaralo pitanje njihove odgovornosti i krivice. Saradnja sa Haškim tribunalom je bila je „komercijalnog karaktera“, jer je bila u funkciji ispunjavanja uslova za približavanje Srbije Evropskoj uniji (EU). Promenjeni međunarodni kontekst (kriza u EU, BREXIT, predsednički izbori u SAD) ohrabrio je srpske elite za dalju difamaciju Haškog tribunala.

Pravna elita, kako proističe iz reaznih reakcija, usmeriće svoju enrgiju na dalje obesmišljavanje Haškog tirbunala, sa ciljem da se svi haški osuđenici (nakon odsluženja kazni) rehabilitiraju.

Presuda Ratku Mladiću (kao i Radovanu Karadžići i ostalim) je ključna za razumevanje rata u Bosni i Hercegovini. Sud je utvrdio činjenice, sakupio ogromnu dokumentaciju koja je itekako važna za proces pomirenja. Međutim, iz dosadasnjih iskustava pokazalo se da je to kompleksan, težak i bolan proces, a ishod zavisi od specifičnih okolnosti i post konfliktne tranzicije, odnosno karaktera tranzicije, političkih izbora glavnih aktera i politicke volje, ili snage da se krene putem moralne i političke obnove društva.

S obzirom da aktulne elite u Srbiji ne pokazuju spremnost i političku volju da se na adekvatan način bave nedavnom prošlošću, neophodno je fokus okrenuti na generacije koje dolaze, kako bi se stvorila kritična masa koja će biti spremna da se time bavi. U tom smilsu, najveću ulogu trebalo bi da imaju nevladine organizacije i nezavisni mediji koji su aktivni na tom planu od početka rata. Da bi njihov rad bio održiv poželjno je da međunarodna zapadna zajednica sa više posvećenosti podrži njihove aktivnosti.

Postojanje Haškog tribunala, nažalost, nije uticao na postratno uređenje BiH. Dejtonski sporazum je nagradio srpsku stranu. Ni presude kompletnom ratnom rukovodstvu Republike Srpske nisu dosad imale nikakav uticaj na to kako će se BiH dalje razvijati ukoliko se ne sprovedu neke druge politike koje bi doprinele unutrašnjoj integraciji zemlje. Neophodna je revizija Dejtonskog sporazuma i reorganizovanje BiH na drugim osnovama. To je moralno pitanje, ne samo za region već i Evropu.